

Tale ved årsfesten på Københavns Universitet, 16. november 2012. Af Rektor Ralf Hemmingsen

Det talte ord gælder

Deres Kongelige Højhed, kære minister, kære bestyrelse, kære studerende ærede kolleger, mine damer og herrer

En kollega sendte mig et klip fra youtube. Bare rolig: Ikke det hvor en baby bider sin storebror i fingeren. Nej, det var fra et stort tysk TV-show på ZDF. Midt i projektørlyset var Helmut Schmidt, der Alt-kanzler, 93 år gammel. Rank sad den gamle kansler i sin kørestol og pulsede på sine politisk ukorrekte cigaretter.

Hvad sagde han så, dette aldrende tyske orakel?

Han sagde: *"Det er blevet sværere at gøre indtryk på de unge. Det er ikke kun en kritik af politikerne, men også af universiteterne. Vi er blevet en verden af twitterere, internetbrugere og fjernsynstro (Fernsehglaben). Vi er et mere overfladisk samfund end for 30 år siden"*

Sig mig, rabler det for den gamle kansler? Manden kan jo ikke skrue medie-billedet tilbage til kansler-tiden i 1970erne. Dengang TV-serierne "der Alte" og "Sesamstraße" var forbeholdt jyderne og sy'havsørerne. Mens vi andre i hovedstaden kun havde antennerne ude efter Ingmar Bergman og Ingemar Stenmark.

Eller er der noget rigtigt i Alt-kanzlerens kritik? Lad os se nærmere på kritikken. The Economist har udnævnt Googles founding father, Sergey Brin,

til selve "oplysningens mand". Vor tids Guttenberg, der har gjort alverdens viden tilgængelig for menigmand. Og i denne gode sags tjeneste har foretagendet endda dette godmodige slogan: "don't be evil"

Men ifølge den seriøse Internet-aktivist, Eli Pariser, er Googles pluralisme en sandhed med modifikationer. Sagen er den, at Google bruger algoritmer, koder tilpasset det enkelte menneske. Derfor kan to søgende mennesker på to forskellige computere få vidt forskellige resultater.

Begge søger på Egypten. Den ene bliver orienteret om det arabiske forår og den politiske turbulens i landet. Den anden får indbydende tilbud om en daseferie ved Det Røde Hav. Facebook bruger samme metode.

Det betyder, at du modtager nyheder om de "venner", som du ofte klikker på, Mens andre "venner" kommer længere ned på listen. Internettet viser os altså, hvad det tror, vi vil se.

Facebook-stifteren, Mark Zuckerberg, har formuleret denne persontilpassede og konkrete virkelighed meget bramfrit: *"Et egern, der dør foran dit hus, er måske mere relevant for dig lige nu, end at folk dør i Afrika."*

For at hjælpe os langsomt-tænkende og tastende mennesker har Google også opfundet Google Instant. Prøv at skrive "what is the meaning of life".

Inden du når at skrive sætningen færdig, har Google læst dine tanker og fuldender selv sætningen "what is the...". Så i stedet for at stille filosofiens kernes spørgsmål, ender du måske med at spørge om en kageopskrift.

Ifølge Google har denne funktion sparet os for mere end 100 millioner tastninger! Men jeg tror det kan være ganske kostbart for vidensamfundet at spare på ord. Google instant risikerer, at blive ligesom instant coffee

- let at lave, men uden selve kaffens sjæl.

Mit sidste Internet-relativerende eksempel er hentet fra litteraturens verden. Philip Roth er en af de største nulevende, amerikanske forfattere. Roth opdager en fejl i Wikipedias artikel om romanen "The Human Stain". En roman han, i parentes bemærket, selv har skrevet.

Han skriver pænt til Wikipedia, om de ikke nok vil rette fejlen i artiklen. Men han bliver prompte afvist, fordi Philip Roth, som Wikipedia-redaktøren forklarer, "ikke er en troværdig kilde" til Philip Roths forfatterskab...

Nu er Roth rødglødende af raseri. Han skriver et åbent brev om justitsmordet i The New Yorker. Og ligesom hos Kafka og andre gode forfattere, ligger essensen i brevets allerførste sætning, hvor en vantro Roth prøver at sætte autoritetsforholdet endegyldigt på plads: Der står: "I am Philip Roth". Punktum.

Men men - nettet bringer selvfølgelig også mange gode ting med sig. Det rummer i hvert fald et aktiverende politisk element, som kan sætte hele folkemasser i bevægelse – forhåbentlig i den rigtige retning. I det spæde lys fra det arabiske forår har nettet, og særligt de sociale medier, i hvert fald fået et positivt, antiautoritært skær, her fortalt i nettets personbårne sprog:

Khaled Said, en 28-årig alexandrinere, blev banket ihjel af Mubaraks hårdtslående politi. En ansat hos Google i Dubai samlede en smart phone video op fra nettet, etablerede en protest-side på Facebook og fik revolutionen til at rulle under sloganet "Vi er alle Khaled Said". Og dette martyrium, formidlet af Facebook, fik hele rækken af Mellemøstens autoritære regimer til at vakle som dominobrikker. Denne politiske dimension er positiv. Men husk, at Facebook ikke fuldfører revolutioner, selv om det kan sætte dem i gang.

Her på universitetet spiller Internettet også en vigtig rolle. Det blev "opfundet" af nogle fysikere i CERN som et simpelt værktøj til kommunikation mellem forskere. Sidenhen viste det sig, at nettet kunne bruges til meget andet – sådan er det jo ofte med god forskning.

Hør bare her:

I 10 år havde alverdens forskere – forgæves - forsøgt at beskrive strukturen af et enzym fra en aids-virus. Men så fik forskere på University of Washington en fiks idé. De uddelegerede simpelt hen gåden til de sociale medier.

57.000 computerspillere og selvbestaltede IT-typer lagde colaflasken til side og tog fat på opklaringen af enzymets struktur. 10 dage senere var opgaven løst. Resultatet kan man læse i en artikel i Nature, hvor nørderne er behørigt krediteret som forfattere.

Også KU bevæger sig tæt på teknologiens subkulturer. Tag ud på Frederiksberg. Gå ned i en kælder på H. C. Ørstedsvej. Der finder du et Georg Gearløs-agtigt værksted med nogle usædvanlige objekter: Pipetter til at flytte væskevoluminer i mikroliterskala, en autoklave til at sterilisere laboratorieudstyr og elektroforeseudstyr til at sortere DNA-bidder.

"Biologi-garagen", hedder stedet og er Danmarks første biohacker-laboratorium. Et sted hvor alle kan gå ind fra gaden og lave gør-det-selv biologi. Det lyder som et projekt på kanten af KU – og det er da heller ikke en del af universitetet. Men KU-professor Birger Lindberg Møller, der ofte besøger stedet, fortæller begejstret om hackerens idérigdom og åbne måde at dele viden på. Det kan vi lære meget af, mener han!

Samtidig med at han stiller sig til rådighed som mentor – så "biologi-garagen" udvikler sig sundt og ikke fostrer en ny Frankenstein. Også andre ser store muligheder: Novozymes har valgt at blive sponsor.

Og Bill Gates har udtalt, at han ville satse på gør-det-selv-biologien, hvis han var teenager igen.

Her står vi så i dag.

Spændt op mellem Internet-pessimister og Internet-optimister.

Mellem den gamle kanslers finkultur og bio-hackernes subkultur.

Hvad skal vi stille op?

Kan Internettets overfladiske flimmer hacke sig ind i hele generationers hjerne og skabe den samfundskrise, som TV-programmet Paradise Hotel er det mest synlige symptom på. Skal nettet have skylden for, at Jeannette fra "Paradise" ved sine fulde fem mente, at 2. verdenskrig begyndte i 1880?

Og skal nettet have skylden for "Paradise Amalies" svar, da hun blev spurgt: "Drømmer du om at blive kendt eller anerkendt?" Svaret lød, at hun ikke vidste, hvad "anerkendt" betød.

Svaret blæser i vinden. Men vi må konstatere, at der er flimmer.

Netop derfor bliver universitetets rolle afgørende for at sikre, at vi fortsat kan navigere som selvstændigt tænkende mennesker.

Lad mig forklare. I 1824 skrev et forsker-geni en artikel i Nyt Aftensblad.

Her står en sætning, som definerer universitetets rolle.

HC Ørsted skrev: *"Det er ikke så meget kundskabsmængden", der må være målet for den højere undervisning, men det fornuftens stempel, der sættes på disse kundskaber".*

Jeg tror, at dette fornuftens stempel er universitetets særlige aftryk i form af det vi kalder dannelse. Fornuften er ikke værdineutral. Den rummer en menneskelig afvejning. Analyse og prioritering er vigtigere end mængden af viden.

Hvis man derimod taber balancen mellem viden og erkendelse mellem facts og forståelsen af facts, mister såvel nettet som universitetet sin berettigelse.

Derfor er det vigtigt, at vi i et samfund som det danske opretholder et højt kundskabsniveau og et højt fornufts niveau - almindelsen.

Skoler og gymnasier skal give de unge en generel forståelse af de "store strukturer". Og med de store strukturer mener jeg for eksempel historiens faser, viden om forskellige kulturer, Europa som fælles referenceramme og fysikkens love.

Men ovenpå denne almindelse kommer universitetet. Universitetets dannelsesbegreb er ikke definitivt - men dialektisk. Vi skal mestre viden om de store strukturer. Men vi skal også udæske "de store strukturer" og i yderste konsekvens erstatte dem med nye små eller store strukturer. Den flade jord der viste sig at være rund. Da Tycho Brahe med et slag ændrede vores opfattelse af universet. Eller da Bohr skabte atom-modellen.

Derfor er grundforskningen en af universitetets absolutte kronjuveler.

Det er altså ikke et enøjet forsvar for kongerækken. Men hele rækken af argumenter for og imod kongernes historiske betydning.

En anekdote om Niels Bohr fortæller i øvrigt noget om denne dialektiske dannelse og dens slægtninge, tvivlen og selvironien:

Bohr havde i sit sommerhus besøg af en kendt videnskabsmand.

Gæsten fik øje på en hestesko, som Bohr havde hængende over indgangsdøren, og blev forarget: "Jamen, kære Bohr, De tror da ikke på, at den slags bringer lykke?" "Nej, nej, naturligvis gør jeg ikke det", forsikrede Bohr, "men jeg har hørt, at den også bringer lykke, selv om man ikke tror på den".

Den dialektiske dannelsesstanke må gennemstrømme alle discipliner på universitetet. Og jeg mener bestemt også, at vi i disse år bør opruste på den naturvidenskabelige dannelse. Men vi skal i særlig grad være bevidste om humanioras afgørende rolle for hele samfundets erkendelses-kapacitet. "Ej blot til lyst" står der med guldbogstaver over "Gamle scene". For humaniora er bestemt ikke bare spil for galleriet. Men den menneskevidenskab, som kan skabe klangbund og resonans i hele samfundet.

Derfor er det ærgerligt, når en fornuftig og sympatisk humaniora-studerende skriver i avisen, at humaniora skulle være "en badeferie". Jeg er meget opsat på, at vi i fællesskab handler på de dele af kritikken der er hold i, så humaniora igen bliver opfattet med den alvor som det fortjener. Derfor vil vi tilbyde en fastere struktur i uddannelserne med flere undervisningstimer. Derfor vil vi ansætte flere forskere til at undervise. Og derfor indstiller jeg i budgettet, at KU afsætter et ekstra millionbeløb til humaniora.

Og så en sidste universitær dannelsesstanke, som også er af humanistisk herkomst: Forståelse af andre kulturer er forudsætningen for dannelse i en gensidig global afhængighed. Her er sprog en enestående øjenåbner og døråbner. Ikke bare de gamle europæiske hovedsprog og det enerådende engelske. Men også de sprog, som indeholder fremtidens kulturelle kapital – og måske også fremtidens kapitalistiske kultur: Kinesisk, tyrkisk, portugisisk. Derfor ser jeg gerne, at alle studerende på KU – uanset fakultet – får mulighed for at tage en sproguddannelse – i relation til deres studium.

Hvis universitetet formår at styrke den naturvidenskabelige dannelse, humaniora og sprogene. Hvis universitetet formår at reproducere de store strukturer og samtidig udfordre dem i den dialektiske dannelse.

Så tror jeg, at vi vil ruste hele samfundet til at navigere i Internettets flimmer.

Så tror jeg vi kan leve op til den definition af dannelse, som lektor Harry Haue har formuleret i sin disputats, og som minder om Ørsteds gamle og Kants oprindelige:

At: "udvikle de studerendes personlige myndighed til at reflektere over deres eget forhold til medmennesker, natur og samfund"

Jeg gentager: At: "udvikle de studerendes personlige myndighed til at reflektere over deres eget forhold til medmennesker, natur og samfund"

For at slutte med begyndelsen:

Og den gamle kansler Helmut Schmidt. Det er muligt, at Schmidt er noget af en dinosaur. Et fortidslevn, som ikke alene ryger cigaretter for åben skærm. Men også er skeptisk over for Internettet. Det svarer til at være modstander af tyngdekraften eller havets bølger.

Ikke desto mindre har Schmidt en status i Tyskland som en af landets mest troværdige politikere. Ifølge professor Per Øhrgaard både fordi han er et reflekteret menneske med akademisk sindelag. Og fordi gamle kanslere låner legitimitet fra det fænomen man i Tyskland kalder "Politikverdrossenheit" – politikerlede i forhold til nutidens politikere.

Jeg synes stadig vi kan bruge Schmidts insisteren på erkendelse, forståelse og dybdegående dannelse. Insisteren på at bore dybt ned til problemernes kerne – frem for blot at surfe på Internettets overflade. Hør blot dette citat fra Schmidts selvbiografi: "*Heutzutage ist das wichtigste zu lernen, wie man andere Völker versteht. Und zwar nicht nur deren Musik, sondern auch ihre Philosophie, ihre Haltung, ihr Verhalten. Nur dann können sich die Nationen untereinander verstehen.*"

Og kunne man tilføje: "Kun på den måde kan vi forstå verden gennem Internettet".

Selv Google-stifteren Sergey Brin har brug for universitetet. Det kan man læse i tidsskriftet Goldberg. Selv efter, at han er over 30 år gammel og blandt de rigeste i verden er han plaget af sin Jiddische Mamma: "Tager Sergey ikke tilbage til Stanford for at gøre sin uddannelse færdig?" spørger hun.

For som moderen argumenterer – "Så har han noget at falde tilbage på. "

Tak for ordet.